

О. В. Кравчук

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фахових методик
та інноваційних технологій у початковій школі
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ІНСТИТУТИ УДОСКОНАЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УЧИТЕЛІВ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ НОВАТОРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ У ХХ СТ.

Важливим складником педагогічного новаторського руху є система роботи, спрямована на популяризацію, пропагування та впровадження передового педагогічного досвіду. Активно цією діяльністю займалися протягом ХХ ст. Інститути удосконалення кваліфікації учителів. У статті описано історію появи названих установ та проаналізовано специфіку організації і форми роботи із вивчення та впровадження передового досвіду в освітню практику українських шкіл.

Встановлено, що Інститути удосконалення кваліфікації учителів використовували різні форми роботи, спрямованої на поширення, вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду. З-поміж них організація виїздів методистів інституту разом з інспекторами обласних відділів освіти у школи, де проводили семінари-практикуми, читали лекції про наукові досягнення і передовий педагогічний досвід. Інститути організували проведення семінарів, конференцій, нарад педагогічних консультацій з питань навчальної роботи, організували виставок, присвячені обміну кращим педагогічним досвідом.

Робота над вивченням, узагальненням і впровадженням у практику передового педагогічного досвіду як одного із провідних напрямів діяльності інститутів удосконалення кваліфікації учителів знаходить відображення у річних звітах цих установ.

Успішною пропагандою передового педагогічного досвіду стало створення у 1979 році Центральної картотеки передового досвіду України. У картотеці були зосереджені матеріали про вивчений та узагальнений педагогічний досвід, використання у практичній та науковій діяльності. До картотеки включали матеріали про передовий досвід шкіл, дошкільних і позашкільних закладів, відділів народної освіти, який перед тим узагальнили методичні кабінети, науково-дослідні інститути педагогіки і психології. Матеріали картотеки містили опис досвіду, відомості про автора досвіду, пропозиції щодо використання досвіду. Матеріали, внесені до картотеки, затверджували на раді обласних інститутів удосконалення або колеги обласного відділу народної освіти.

Ключові слова: новаторський рух, інститути удосконалення кваліфікації учителів, передовий педагогічний досвід, форми популяризації передового досвіду, картотека передового педагогічного досвіду.

Постановка проблеми. Для успішного розв'язання проблем, пов'язаних із впровадженням інновацій у практику сучасної школи, необхідно враховувати ретродосвід, критично і творчо переосмислювати надбання минулого. Найбільш продуктивно вивченням, узагальненням та поширенням передового педагогічного досвіду протягом тривалого часу займалися Інститути удосконалення кваліфікації учителів. Аналіз цього напрямку їхньої діяльності сприятиме оптимальному вибору форм вивчення та впровадження інновацій на сучасному етапі розвитку освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність Інститутів удосконалення кваліфікації учителів була предметом вивчення багатьох науковців. Дослідники висвітлювали історію появи цих установ у системі освіти (Н.М. Кот, Л.З. Ольховик), описували специфіку функціонування цих закладів у структурі неперервної освіти (І. Зязюн, Н. Ничкало), розвиток післядипломної освіти вчителів початкових класів простежує у дисертації

та статтях В. Примакова; формування готовності учителів у післядипломній освіті до різних видів діяльності вивчали І.В. Воскова, Л.А. Гончаренко, Б.А. Дьяченко, І.Я. Жорова). Однак неповною мірою висвітлено діяльність інститутів удосконалення учителів, спрямовану на впровадження передового досвіду, що було важливим складником педагогічного новаторського руху що зумовлює актуальність цього дослідження.

Мета статті – узагальнити діяльність Інститутів удосконалення кваліфікації учителів, спрямовану на вивчення і впровадження передового педагогічного досвіду протягом ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Вивчення, узагальнення та поширення передового досвіду є важливим чинником розгортання новаторського руху. З-поміж інших установ системи освіти, цією діяльністю найбільш продуктивно займалися інститути підвищення кваліфікації учителів (найменування цих закладів зазнавало частих змін). За даними дослідників, заснування

інститутів підвищення кваліфікації учителів було значним досягненням радянської системи освіти. Дослідник Г. Білянін зазначає, що 5 лютого 1939 р. відповідно до постанови «Про організацію в системі Наркомату освіти інститутів удосконалення вчителів» № 86 «...для організації системної роботи з учителями у галузі удосконалення педагогічних наук за фахом й оволодіння марксистсько-ленінською наукою» у Києві та Харкові без відриву від виробництва було створено Інститути удосконалення вчителів. На народний комісаріат освіти до 1 березня 1939 покладалося завдання розробити та опрацювати положення про інститути удосконалення вчителів, врахувавши досвід роботи подібних інституцій РРФСР [1, с. 48].

У сорокових роках ХХ століття відповідно до постанови РНК УРСР від 17 березня 1939 року № 956 «Про реорганізацію обласних методичних кабінетів в інститути» та наказу Народного комісаріату освіти УРСР від 9 лютого 1940 року № 512 «Про організацію обласних інститутів удосконалення вчителів» в обласних центрах України стали засновувати обласні інститути удосконалення кваліфікації учителів. Одним із завдань, які ставились перед цими установами було «...удосконалення кваліфікації кадрів народної освіти... вивчення досвіду навчально-виховної роботи кращих учителів, узагальнення та поширення його серед широких учительських мас ...» [14, с. 44].

Відомості про появу кожного з нині діючих інститутів удосконалення кваліфікації учителів (вони змінили назву на інститути післядипломної педагогічної освіти) усіх областей України можемо знайти на офіційних сайтах установ, що є їхніми спадкоємцями.

Завдання інститутів передусім полягало у тому, щоб надавати допомогу районним педкабінетам і методоб'єднанням учителів в організації методичної роботи, проте вагомим складником роботи ставало вивчення, розповсюдження серед учителів найкращого педагогічного досвіду [16]. Викладаючи історію Полтавського інституту удосконалення, науковці зазначають, що у післявоєнні роки значну роботу з поширення передового досвіду здійснював завідувач кабінету історії та географії К.І. Кушнірчук, який відвідував уроки, аналізував їх, узагальнював передовий досвід і поширював його різноманітними способами: читав лекції, проводив семінари, організовував педагогічні виставки, а також популяризував у районній та всесоюзній пресі [7, с. 66–67].

У 1939 році починає діяльність Кіровоградський обласний інститут удосконалення вчителів. Наприкінці 40-х років інститут і його кабінети вже мали широкий актив, одним із напрямків діяльності якого стало узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду. Поширенню досвіду сприяла організація бригадних виїздів методистів інституту

разом з інспекторами обласних відділів освіти для проведення семінарів, читання лекцій про наукові досягнення і передовий педагогічний досвід [8].

Дослідники історії функціонування Чернігівського інституту наводять відомості із газети «Більшовик» від 21 березня 1940 року, в якій подано інформацію про те, що у 1940 році на обласній нараді завідувачів райвно виступив директор новоствореного Чернігівського обласного інституту удосконалення вчителів В. Мілянєвський і окреслив завдання інституту, з-поміж яких вказав на проведення заходів, присвячених обміну кращим педагогічним досвідом [11, с. 7]. Узагальнюючи підсумки роботи Чернігівського інституту удосконалення учителів станом на 1946 р., завідувач архіву ЧОІППО імені К.Д. Ушинського Л. Ольховик зазначила, що головна діяльність інституту була спрямована на збирання, вивчення, узагальнення та розповсюдження серед вчителів кращого педагогічного досвіду. Інститут збирав кращі напрацювання, досвід роботи райвно, інспекторів, вчителів, завпедів. Вивчав роботу заслужених вчителів УРСР, які працювали у Чернігівській області [11, с. 4-26].

Завдання з поширення передового педагогічного досвіду ставив перед обласними інститутами комісаріат освіти. 4 листопада 1940 року у Києві відбулося засідання колегії Народного комісаріату освіти УРСР під головуванням комісара С.М. Бухало, присвячене роботі обласних інститутів удосконалення учителів. На засіданні розглядали питання про заходи, спрямовані на поширення передового педагогічного досвіду і зазначили, що за 1940 рік інститути підготували збірки, монографії та методичні розробки з досвіду роботи передових учителів і шкіл. Колегія рекомендувала покращити роботу інститутів удосконалення із районними педагогічними кабінетами. Колегія також ухвалила, щоб керівництво роботою обласних інститутів удосконалення учителів здійснював Український науково-дослідний інститут педагогіки [18, с. 4].

У повоєнні роки інститути продовжували цю діяльність. І.Я. Жорова наводить дані про те, що працівники інституту відвідували школи й акумулювали кращий педагогічний досвід (плани і щоденники викладачів, доповіді та описи їх досвіду, конспекти окремих уроків, зошити та матеріали про роботу учнів) і поширювали серед педагогічної громади, методисти складали інструктивні листи та методичні розробки, з якими виступали перед учителями області. Нестача коштів не давала можливості доводити ці зразки до кожної школи, тому їх розповсюдження обмежувалося лише ознайомленням з ними безпосередньо в інституті, на нарадах і семінарах [2, с. 242].

Роботу інститутів із вивчення і поширення передового педагогічного досвіду висвітлю-

вали у періодиці. У 1952 році перший очільник Львівського інституту удосконалення учителів П.А. Котко повідомляв освітянській громадськості України про те, що одне з основних завдань їхньої установи є масова методична робота і поширення передового педагогічного досвіду. Інститут удосконалення використовував різноманітні форми поширення передового педагогічного досвіду, знайомив із методикою і формами його вивчення, узагальнення і поширення, організував практикуми, під час яких директори і завучі знайомилися з кращими зразками діяльності класних керівників, постановкою методичної роботи у школі. Колектив інституту приділяв особливу увагу проведенню серпневих і січневих нарад учителів, на яких з найбільшою ефективністю було популяризовано передовий педагогічний досвід [9, с. 22, 26, 27].

У 1962 на особливій ролі інститутів удосконалення учителів у поширенні передового педагогічного досвіду було акцентовано у передовій статті березневого випуску центрального республіканського педагогічного журналу «Радянська школа». У ній зазначено, що інститути удосконалення кваліфікації учителів повинні відкривати дорогу всьому цінному й передовому, сміливо впроваджувати його у практику. Узагальнення й поширення передового педагогічного досвіду кваліфікувалося найважливішою запорукою успішного здійснення завдань, поставлених перед школою XXII з'їздом партії [12, с. 7].

Робота над вивченням, узагальненням і впровадженням у практику передового педагогічного досвіду як одного із провідних напрямів діяльності інститутів удосконалення кваліфікації учителів знаходить відображення у річних звітах цих установ. З названих документів можемо встановити напрями, за якими відбувалися новаторські пошуки українських педагогів. Інститути звітують про те, що вивчення, узагальнення і впровадження у практику роботи шкіл і відділів народної освіти передового педагогічного досвіду здійснювалося відповідно до проблем, поставлених інститутами. Наприклад, у звіті Київського міського інституту удосконалення кваліфікації учителів за 1966-67 навчальний рік зазначено, що роботою з вивчення і впровадження досвіду були охоплені всі типи шкіл, позашкільні і дошкільні дитячі установи, відділи народної освіти, райпедкабінети, вчителі, вихователі, класні керівники, директори і завучі шкіл, бібліотекари та старші піонервожаті. Кабінет педагогіки вивчав «Розвиток самостійності та ініціативності учнів через організацію позакласної і позашкільної роботи» (досвід роботи школи № 110), «Виховання учнів на революційних, бойових і трудових традиціях радянського народу» (досвід роботи школи № 4), «Комуністичне виховання учнів» (досвід роботи школи № 82); «Організація і здійснення контролю і керівництва

навчально-виховною роботою» (досвід роботи шкіл №№ 24, 11, 156); кабінет початкових класів: «Активізація розумової діяльності учнів початкових класів» (досвід роботи вчителів школа № 129, 105, 99) [4, арк. 20-21].

Вінницьким інститутом удосконалення кваліфікації учителів у 1968-1969 навчальному році було вивчено, узагальнено і популяризовано передовий педагогічний досвід 22 об'єктів. Питання про досвід слухались на раді інституту. Доповідні записки і розгорнуті постанови ради інституту надсилали в усі райони області, крім того, досвід роботи широко популяризували на курсах та семінарах учителів. Матеріали про досвід роботи учительки Є.І. Михайлишиної експонували на обласній педагогічній виставці, а також були висвітлені у журналі «Українська мова і література в школі» № 3 за 1968 р. [3, арк. 37].

У 1971-72 н.р. Черкаський обласний інститут удосконалення учителів вивчав досвід 44 учителів із питань удосконалення навчально-виховного процесу [6, арк. 18]; Харківський обласний інститут удосконалення учителів вивчав досвід 65 учителів з актуальних проблем удосконалення навчально-виховного процесу, удосконалення методів навчання [5, арк. 20].

На особливій ролі українських інститутів удосконалення кваліфікації учителів у 80-х роках минулого століття у процесах вивчення, систематизації та впровадженні передових педагогічних ідей, а особливо Центрального інституту удосконалення учителів Міносвіти УРСР, наголошував І. Жерносек. З-поміж іншого вчений зазначив, що цю прогресивну тенденцію українських інститутів удосконалення визнало Міністерство освіти СРСР і на початку 80-х років схвалило досвід Центрального інституту України з підготовки резерву директорів шкіл і рекомендувало всій системі управління освітою у СРСР впроваджувати цей досвід. Учений наводить відомості про те, що наприкінці 1982 року Міністерство освіти СРСР провело у Центральному інституті України тижневий Всесоюзний семінар-нараду з питань впровадження цього досвіду. У семінарі взяло участь понад 220 педагогів, серед них були директори обласних і центральних інститутів удосконалення учителів всього СРСР, заступники Міністрів освіти з кадрових питань союзних республік, а очолив роботу семінару-наради і виступив з основною доповіддю заступник Міністра освіти СРСР В.Н. Ягодін. Роботу секції на семінарі-наradі очолив член колегії Міносвіти СРСР (начальник управління кадрів) В.Т. Петров, академік АПН – директор НДІ дорослих В.Г. Онушкін. Учений особливо акцентував на тому, що у 1989 році було схвалено досвід роботи Центрального інституту України з проблеми науково-методичного керівництва вивченням, узагальненням і поширенням

передового і новаторського педагогічного досвіду було схвалено Міністерством освіти СРСР і рекомендовано для впровадження по всій країні [10, с. 71].

І. Жерносек у науковому часописі «Історико-педагогічний альманах» (2009 р.), здійснив публікацію документа під назвою «О деятельности ЦИУУ Минпроса УССР по научно-методическому руководству изучением, обобщением и распространением передового и новаторского педагогического опыта», який засвідчує, що навчально-методична рада з проблем підвищення кваліфікації педагогічних кадрів шкіл Міністерства освіти Радянського Союзу заслухала і схвалила досвід Центрального інституту удосконалення учителів Міністерства освіти УРСР з науково-методичного керівництва та поширення передового і новаторського педагогічного досвіду [10]. Наведемо зміст цього документа. Текст документу засвідчує, що новаторство в Україні було потужним і всеохопним рухом, значною мірою керованим саме інститутами удосконалення кваліфікації учителів. У ньому досить детально розкрито діяльність названих установ, пов'язану із вивченням та впровадженням передового педагогічного досвіду. Згідно з даними, наведеними у документі, український Центральний Інститут удосконалення учителів постійно проводив роботу з виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду учителів, педагогічних колективів, закладів методичної служби. Центральний інститут координував роботу обласних інститутів та районних методичних кабінетів і спрямовував її на вивчення учителями та іншими педагогічними працівниками досвіду учителів-новаторів з метою використання у власній діяльності. З тексту документу можемо почерпнути відомості про те, що робота з вивчення передового досвіду мала планомірний характер. Міністерство освіти української республіки затверджувало єдиний перспективний план вивчення, узагальнення та поширення передового досвіду, який передбачав узгоджену роботу управлінь та відділів Міністерства освіти, Центрального та обласних інститутів удосконалення, Науково-дослідного інституту педагогіки і психології, республіканських навчально-методичних кабінетів, педагогічних інститутів. У плані було передбачено вивчення проблем, що відповідають потребам розвитку народної освіти, форми і терміни узагальнення досвіду, шляхи його збагачення, підготовка матеріалів на виставку досягнень народного господарства України та Центральної картотеки передового педагогічного досвіду, інформаційно-методичних листів, методичних рекомендацій, буклетів, проведення семінарів. Внаслідок планування вдалося уникнути стихійності у пошуці та узагальненні кращих

зразків практичного педагогічного, координувати вивчення між органами народної освіти і науково-методичними службами. На засіданнях колегії Міністерства розглядали стан виконання плану. Відповідно до спільно прийнятої постанови колегії Міністерства освіти України і Президії українського республіканського комітету працівників освіти, вищої школи та наукових установ головною організацією, на яку покладалося здійснення науково-методичного керівництва роботою зі збагачення і поширення передового педагогічного досвіду, ставав Центральний інститут удосконалення учителів.

Запорукою успішної пропаганди і використання передового досвіду стало створення у 1979 році Центральної картотеки передового досвіду України. У картотеці були зосереджені матеріали про вивчений та узагальнений педагогічний досвід, використання у практичній та науковій діяльності. До картотеки включали матеріали про передовий досвід шкіл, дошкільних і позашкільних закладів, відділів народної освіти, який було вивчено та узагальнено методичними кабінетами, науково-дослідними інститутами педагогіки і психології. Матеріали картотеки містили опис досвіду, відомості про автора досвіду, пропозиції щодо використання досвіду [10, с. 71-75]. За даними, наведеними І.Я. Жоровою, у 1987 р. у картотеці було представлено 400 описів кращого педагогічного досвіду. Важливим напрямом методичної роботи стала пропаганда передового досвіду, поєднання процесу його створення з використанням досягнень педагогічної науки, проведення республіканських та обласних курсів послідовників передового педагогічного досвіду [2, с. 244]. Картотеки передового педагогічного досвіду стали створювати в обласних інститутах удосконалення учителів. Щоб пропагувати досвід, було засновано анотований інформаційний каталог, що включав матеріали картотеки передового досвіду. Дані каталогу оприлюднювали також у журналах «Радянська школа», «Початкова школа», «Русский язык и литература в национальной школе» та інших виданнях.

Керівники шкіл виявляли передовий досвід, який відповідав критеріям, розробленим Центральним інститутом удосконалення і заповняв інформаційну картку для районного чи міського методичного кабінету. Методисти повинні були виїхати у школу і провести попередню апробацію виявленого досвіду, з'ясувати можливість використання у школах району. Якщо досвід можна було використовувати, то матеріали направлялись до обласних інститутів, щоб використовувати його на обласному рівні. На обласному рівні приймали рішення про форми організації і поширення досвіду. У документі схвалено роботу методичних служб Черкаської області,

які проводили систематичне виявлення кращого досвіду педагогів на основі діагностування: за допомогою діагностичних карт виявляли учителів, досвід яких заслуговував на увагу. Таким чином було створено систему роботи для удосконалення педагогічної майстерності учителів. Центральний інститут узагальнив досвід учителів Черкаської та Донецької областей та рекомендував до практичного застосування [10, с. 71-75]. В.В. Примакова зазначила, що опис перспективного досвіду фіксувався у спеціально створеному при Центральному інституті вдосконалення вчителів Анотованому каталозі матеріалів Центральної картотеки передового педагогічного досвіду Української РСР, який також зберігався у районних і міських методичних кабінетах, де вчителі мали змогу з ним детально ознайомитись. В описі вказували тему й автора досвіду, обґрунтовували його актуальність, викладали завдання, які ставив учитель, розкривали суть досвіду, описували методику роботи вчителя, визначали умови і можливості застосування досвіду іншими вчителями [17, с. 283]. В.В. Примакова подає відомості, що інститути вдосконалення вчителів розсилали довідники з адресами передового педагогічного досвіду в усі школи. За графіками, що координували обласні відділи народної освіти, упродовж року ці об'єкти відвідували директори шкіл, учителі області. Під час курсової перепідготовки часто організовувалися зустрічі з кращими вчителями області, проводилися відкриті уроки, позакласні заходи [17, с. 284]. Центральний інститут удосконалення разом з іншими інститутами планував систематичне проведення курсів передового і новаторського досвіду. Процес вивчення та використання передового досвіду здійснювався і через школи передового досвіду, творчі групи [10, с. 71-76].

Про те, що інститути удосконалення стояли у вирі новаторського руху, свідчать матеріали про діяльність цієї установи у Хмельницькій області: «Інститут був важливою частиною тогочасного освітянського простору, насиченого великим духом новаторства, адже це був час Ш. Амонашвілі, О. Захарченко, Т. Щетініна, В. Шаталова, М. Гузика, С. Лисенкової та інших видатних педагогів» [13, с. 13].

У листопаді 2000 р. було затверджено «Положення про республіканський (Автономної Республіки Крим), обласні та Київський і Севастопольський міські інститути післядипломної педагогічної освіти». Відповідно до цього положення завданнями названих установ включають аналіз, узагальнення і поширення перспективного педагогічного досвіду та педагогічних інновацій; розробка і впровадження інноваційних педагогічних технологій у практику роботи навчальних закладів [5].

Список використаної літератури:

1. Білянін Г. Підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів закладів освіти України у період становлення більшовизму та довоєнний період (1917–1941 роки). Витоки педагогічної майстерності. 2014. Випуск 13. С. 48–54.
2. Жорова І.Я. Джерельна база проблеми впровадження передового педагогічного досвіду (II половина XX століття). Педагогічний дискурс. 2013. Вип. 15. С. 242–246.
3. Звіт Вінницького обласного інституту удосконалення кваліфікації учителів 1968–1969. ЦДАВО України: ф. 166 (Міністерство освіти УРСР). Опис 15. Справа № 6939, арк. 37.
4. Звіт Київського міського інституту удосконалення кваліфікації вчителів за 1966–1967 н.р. ЦДАВО України: ф. 166 (Міністерство освіти УРСР) Опис 15. Справа № 4616. 230 арк.
5. Звіт Харківського обласного інституту удосконалення вчителів про роботу в 1971–1972 н.р. ЦДАВО України: ф. 166 (Міністерство освіти УРСР). Фонд 166. Опис 15. № 8278. 43 арк.
6. Звіт Черкаського обласного інституту удосконалення кваліфікації учителів за 1971–72 арк. ЦДАВО України: ф. 166 (Міністерство освіти УРСР). Опис 15. Спр. 8281. 51 арк.
7. Історія Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М.В. Остроградського. 1940–2010. Полтава: ПОІППО, 2010. 576 с.
8. Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут». URL: <http://koipro.kr.ua/1939-1949>.
9. Котко П.А. Інститут удосконалення учителів – центр постійного підвищення кваліфікації педагогів. Радянська школа. 1952. № 1. С. 22–27.
10. О деятельности Центрального института усовершенствования учителей Министерства Просвещения УССР по научно-методическому руководству изучением, обобщением и распространением передового и новаторского педагогического опыта (Публикация Ивана Жерносека). Историко-педагогический альманах. 2009. Вип. 2. С. 71–76.
11. Ольховик Л. З історії післядипломної педагогічної освіти Чернігівщини. Філософія освіти і педагогіка : науково-методичний збірник Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського. 2017. № 38. С. 4–26.
12. Передова стаття. «Радянська школа». 1962. № 3. С. 3–10.
13. Післядипломна педагогічна освіта в умовах децентралізації та модернізації: регіональний аспект: монографія / за заг. ред. В.Є. Береки. Хмельницький: ФОП Мельник А.А., 2017. 548 с.
14. Положение о республиканском, краевом (областном) институте усовершенствования учителей. Советская педагогика. 1939. № 12. С. 41–44.
15. Положення про республіканський (Автономної Республіки Крим), обласні та Київський

- і Севастопольський міські інститути післядипломної педагогічної освіти»: Наказ МОН №138 від 17.11.2000. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0651-01>.
16. Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського ПОІППО. URL: <http://poippo.pl.ua/pro-instytut>.
17. Примакова В.В. Теоретичне обґрунтування проблеми перспективного педагогічного досвіду вчителів-новаторів у 70–80-х роках ХХ століття. Педагогічний альманах. 2015. Вип. 27. С. 279–285.
18. Радянська освіта. Газета (15 листопада 1940 р., с. 4).
-

Kravchuk O. Institutes of teachers' further training in the history of innovation movement development in Ukraine in XX centuries

An important component of a pedagogical innovation movement is a system of work aimed at popularization, propaganda and introduction of an advanced pedagogical experience. During XX century Institutes of teachers' further training were very active in this process. The paper describes the history of these institutions and analyzes specific aspects of the organization and forms of the work concerning the studies and introduction of the advanced experience in educational practice of Ukrainian schools.

It was found out that Institutes of teachers' further education used different forms of the work aimed at dissemination, studying and generalization of the advanced pedagogical experience. These forms included the organization of the visits performed by Institute supervisors, inspectors of regional education departments to the schools where seminars-workshops were arranged, lectures on the scientific achievements and the advanced pedagogical experience were conducted. The Institutes arranged seminars, conferences, meetings, pedagogical consultations on the issues of educational work; they organized exhibitions devoted to the exchange of better pedagogical experience.

Annual reports of the Institutes of teachers' further training cover the work which includes the studying, generalization and introduction of the advanced pedagogical experience into practice as one of the leading trends in the activity of these institutions.

Successful propaganda and application of the advanced experience benefited from the creation of the Central edition-file of the advanced experience of Ukraine in 1979. The edition-file contained the materials concerning the studied and generalized pedagogical experience, its application in practical and scientific activity. The edition-file included the materials about the advanced experience of schools, pre-school and after-school institutions, departments of people's education, which was first generalized in methodical offices, in research-experimental institutes of pedagogics and psychology. The materials of the edition-file contained the description of the experience, information about an author of the experience, suggestions as to the use of the experience. The materials which were added to the edition-file were approved at the council of the regional institutes of further training or at the board meeting of the regional department of people's education.

Key words: *innovation movement, institutes of teachers' further training, advanced pedagogical experience, forms of popularization of advanced experience, edition-file of advanced pedagogical experience.*